

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Бойко В.Б., к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Сумського НАУ

Термін «корупція» з латинської мови перекладається як роз'їдання, руйнування, розпад. Зміст терміну «корупція» є істотно ширшим, аніж зміст терміну «хабарництво». В сучасному світі під корупцією прийнято розуміти зловживання довіреною публічній особою владою з метою отримання незаконної вигоди. Зазначена проблема є вкрай актуальною для нашої молоді держави, тож розглянемо історичний аспект протидії корупції. З огляду на обсяг тез, зосередимося на дослідженні найдавніших історичних пам'яток та прикладів протидії корупції, які дійшли до наших часів.

Дослідники відмічають, що виникнення такого явища як корупція пов'язано з появою приватної власності, а також формуванням держави та державного апарату. І хоча своїм корінням корупція сягає первісного суспільства, проте навряд чи можна говорити про корупцію як про соціальну проблему ще в ті часи, коли люди приносили дари чисельним богам, жерцям чи вождям, сподіваючись на їх милість, гарний врожай чи добре відношення. Подібні дари вважались нормою. Поступово відбувалася соціальна диференціація, розвивалися та ускладнювалися державні, релігійні та громадянські інститути, з'явилися професійні чиновники що, з одного боку, викликало потребу в належному управлінні, а з іншого – у необхідності контролю за діяльністю державного апарату.

Історія розвитку окремих країн та людства в цілому містить як велику кількість прикладів корупційних проявів у різні епохи, так і прикладів успішної боротьби з ними. Дійсно збереглися чисельні джерела, в яких містяться згадки про закони, в яких описано певні корупційні практики та покарання за них. Такі відомості зустрічаються в історичних пам'ятках Стародавньої Месопотамії, Єгипту, Китаю, Індії, в джерелах античних цивілізацій тощо.

Напевне першим з правителів, хто залишив слід у питанні боротьби з корупцією, був цар шумерської держави Лагаш - Урунімгіна (друга половина XXIV ст. до н.е.). Він провів низку реформ з метою покласти край зловживанням з боку збирачів податків, суддів та інших чиновників, які фактично грабували народ. Соціальні реформи Урунімгіни були оформлені у вигляді законів. Не зважаючи на запровадження досить суворих покарань, боротьба з корупцією не дала бажаних результатів, а правління цього царя тривало відносно недовго.

Як відомо, Зведення Законів Хаммурапі (Закони Хаммурапі) – один із найдавніших кодексів Стародавнього Вавилону був створений близько 1750 року до н.е. та містить норми, які регулюють як матеріальні, так і процесуальні відносини. Зокрема, статті 1-5 присвячені питанням судочинства, в т.ч. і запобіганню свавілля та тяганини в судах. У ст. 5 зазначено: «Якщо суддя буде судити судову справу, ухвалить рішення, виготовить документ з печаткою, а потім своє рішення змінить, то цього суддю мають викрити в зміні рішення, і він повинен сплатити суму позову, пред'явленого в цій судовій справі, в 12-кратному розмірі, а також повинен бути на зборах звільнений зі свого суддівського крісла і не повинен повертатися до своїх обов'язків».

Знаходимо ми приклади корупції і у Стародавньому Єгипті. Так, у VI ст. до н.е., за правління фараона Амасіса II (Яхмоса II), було переглянуто земельний кадастр з метою послаблення податкового гніту та законодавчо були закріплені положення щодо необхідності податкової звітності та декларування майна чиновників. За надання недостовірної інформації чиновників чекало суворе покарання, аж до страти. Єгипетський фараон Хоремхеб (1342–1314 рр. до н.е.) видав перший зареєстрований едикт про світське покарання за хабарництво, в якому зазначалося, що суддя, який отримав винагороду від одного з учасників судового процесу і через це ігнорував іншу сторону, був винним у злочині проти правосуддя і підлягав смертній карі.

В джерелах Стародавньої Греції також зафіксовано чисельні приклади корупційних проявів, які спочатку мали здебільшого побутовий характер, а подарунки чиновникам надавалися скоріше з метою отримання їх прихильності. Згодом, корупцію почали сприймати як негативне явище, що руйнує життя людей та основи державного ладу. Наприклад, філософ Аристотель вважав, що корупція може призвести до виродження держави і наголошував на необхідності громадянського контролю за діями можновладців. Проте випадки корупції відмічалися навіть при проведенні Олімпійських ігор. Описані та дійшли до нас відомості про підкуп у 388 році до н.е. боксером Евполом своїх суперників, за що всі учасники були покарані. Близько 322 року до н.е. п'ятиборець на ім'я Каліпп також пропонував своїм суперникам гроші за поразку в змаганні. За словами філософа Філострата, навіть тренери позичали спортсменам гроші з метою підкупу суперників. В Олімпії існував особливий ряд статей верховному богу Зевсу, які були споруджені якраз на штрафи з корумпованих спортсменів.

Міністр імператора Стародавньої Індії Каутилья - Чандрагупта Марія перерахував у своїй праці «Артхашастра» 40 видів присвоєння урядовцями державного прибутку.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що виникнення такого явища як корупція було пов'язано з формуванням держави та державного апарату. Жодному суспільству, жодній правовій та політичній системі не вдалося повністю викоринити корупцію і лише у минулому сторіччі світове товариство усвідомило необхідність консолідації зусиль по боротьбі з корупцією та зробило на шляху до цього дієві кроки як законодавчого, так і практичного характеру.